

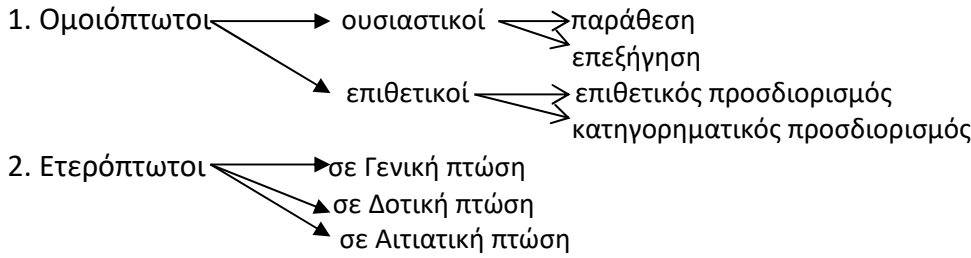
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ

➤ Γενικά:

ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

➤ Ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί (=λέξεις που προσδιορίζουν έναν όρο στην ίδια πτώση με αυτόν):

➤ Παράθεση

Η παράθεση δίνει ένα κύριο και γνωστό - γενικό χαρακτηριστικό στον όρο που προσδιορίζει. Μάλιστα, διακρίνεται στα παρακάτω είδη:

π.χ.: *Κῦρος ὁ βασιλεύς.* (Ο Κύρος πού είναι βασιλιάς. → Εν ολίγοις, η παράθεση μπορεί να αναλυθεί σε αναφορική πρόταση)
Περὶ χρημάτων λαλεῖς, ἀβεβαίου πράγματος.
Ἡμεῖς οἱ στρατηγοί.

Η παράθεση που προσδιορίζει ολόκληρη πρόταση, κανονικά προηγείται αυτής και ονομάζεται προεξαγγελτική. Ως προεξαγγελτικές παραθέσεις χρησιμοποιούνται οι φράσεις: *τὸ λεγόμενον, τὸ τῆς παροιμίας, τὸ μέγιστον, τὸ δεινότατον, τὸ ἄναντιον, τὸ ἔσχατον / τὸ τελευταῖον, τὸ θαυμαστότερον (το πιο παράδοξο), τὸ κοινότερον (το πιο πρωτοφανές), σημείον δέ, τεκμήριον δέ (απόδειξη), τὸ τοῦ Ὁμήρου (ὅπως λέει ο Ὁμηρος), τὸ ἀλογώτατον (το πιο παράλογο), τὸ κάλλιστον κλέος (η σπουδαιότερη φήμη)* κ.τ.ό.

π.χ.: *Ἄλλ' ἦ, τὸ λεγόμενον, κατόπιν ἐορτῆς ἤκομεν* (= αλλά πράγματι, όπως λένε, ήρθαμε...)
(πβ. ν.ε. *Και το σπουδαιότερο, κανένας δεν αντιλήφθηκε την αλλαγή.*)

Με την επιμεριστική παράθεση μια γενική έννοια επιμερίζεται σε ειδικότερα μέρη. Συνήθεις επιμεριστικές παραθέσεις είναι: *ὁ μὲν ... ὁ δὲ ..., πολλοὶ μὲν ... πολλοὶ δὲ ..., οὔτοι μὲν ... οὔτοι δὲ ..., ἄλλος ... ἄλλοθεν ..., ἕκαστος, ἕτερος*

π.χ. *Ἐκαστος γὰρ ὑμῶν εἴθισται προσφοιτᾶν ὁ μὲν πρὸς μυροπωλεῖον, ὁ δὲ πρὸς κουρεῖον, ὁ δὲ πρὸς σκυτοτομεῖον, ὁ δ' ὅποι ἂν τύχη.*

Κάποιες φορές η παράθεση μπαίνει σε πτώση γενική, ενώ η λέξη που προσδιορίζει βρίσκεται σε άλλη πτώση. Τότε λέγεται γενική παραθετική και προσδιορίζει:

- Επίθετα που ισοδυναμούν με γενική ουσιαστικού και δηλώνουν προέλευση, καταγωγή ή ύλη, όπως τα επίθετα *πατρῶος [τοῦ πατρός], μητρῶος [τῆς μητρός], Ἀθηναῖος [ἐξ Ἀθηνῶν], χρυσοῦς [ἐκ χρυσοῦ]* κ.ά. π.χ. *Παππῶον ὄνομα εἶχεν, τοῦ ἐμοῦ πατρός.*

- Τις κτητικές αντωνυμίες *ἡμέτερος, ὑμέτερος, σφέτερος*, π.χ. *Τὰ ἡμέτερα αὐτῶν τέκνα.*

➤ Επεξήγηση

Η επεξήγηση δίνει ένα συγκεκριμένο γνώρισμα του όρου που προσδιορίζει κάνοντάς τον πιο σαφή. Δηλαδή, παρέχει περισσότερη εξήγηση για ό,τι προσδιορίζει. Ως επεξήγηση μπορεί να μπει:

- ουσιαστικό (π.χ.: *Ὁ κοινὸς ἰατρός σε θεραπεύσει, χρόνος.*)
- έναρθρο απαρέμφατο (π.χ.: *Τοῦτο ἐστὶ τὸ ἀδικεῖν, τὸ πλεον τῶν ἄλλων ζητεῖν ἔχειν.*)
- ουσιαστική πρόταση (π.χ.: *Ταῦτα λέγω, ὡς τὸ παράπαν οὐ νομίζεις θεοῦς.*)
- ἀναρθρο απαρέμφατο (π.χ. *Εἶς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.*)

Μερικές φορές η επεξήγηση εκφέρεται με το ρ. λέγω (= εννοώ): Προσέκρουσα ανθρώπω πονηρῶ, Ἀνδροτίωνα λέγω (= συνάντησα... εννοώ τον...). Εἶσω κομίζου καὶ σύ, Κασσάνδραν λέγω (= πήγαινε κι εσύ μέσα, εννοώ την...).

Στις φράσεις «ἔχω ὄνομα», «λαμβάνω ἔπωνυμίαν», η επεξήγηση που ακολουθεί βρίσκεται σε ονομαστική πτώση, π.χ. Ἔχω ὄνομα Σιμωνίδης.

➤ Επιθετικός προσδιορισμός

Ο επιθετικός προσδιορισμός δίνει μία σταθερή/μόνιμη ιδιότητα στον όρο που προσδιορίζει και συμφωνεί με αυτόν σε γένος – αριθμό – πτώση. Ως επιθετικοί προσδιορισμοί μπαίνουν εκτός από τα επίθετα...:

-αντωνυμίες, π.χ.: Ἐν τοιούτῳ καιρῶ.

-αριθμητικά, π.χ.: Τρεῖς ἄνδρες.

-μετοχές, π.χ.: Ὁ λάμπων ἥλιος.

-προσηγορικά ουσιαστικά που δηλώνουν ηλικία, επάγγελμα, αξίωμα, εθνικότητα, π.χ.: Γέρων ἀνήρ. Ἄνθρωποι γραμματεῖς. Ἀνὴρ Πέρσης.

-ἐναρθρα κύρια γεωγραφικά ονόματα, όταν βρίσκονται μπροστά από τους γεωγραφικούς όρους που προσδιορίζουν και συμφωνούν μ' αυτούς στο γένος, π.χ.: Ὁ Εὐξείνου πόντος.

****Προσοχή! Αν το κύριο γεωγραφικό όνομα βρίσκεται μετὰ από το γεωγραφικό όρο στην ίδια ή σε γενική πτώση, τότε είναι επεξήγηση, π.χ.: Ἡ πόλις τῶν Θηβῶν. Επιπλέον, αν μετά το κύριο γεωγραφικό όνομα ακολουθεί ἐναρθρο ουσιαστικό αυτό συνήθως είναι παράθεση, π.χ.: Πάρνης τὸ ὄρος.*

-άρθρο + γενική ουσιαστικού, π.χ.: Ὁ τοῦ βασιλέως θρόνος.

-άρθρο + επίρρημα, π.χ.: Οἱ κάτω θεοί.

-άρθρο + εμπρόθετος προσδιορισμός, π.χ.: Ἡ κατὰ νόμον τιμωρία.

-2ουσα αναφορική πρόταση, π.χ.: Ἔλαβεν ὀπλίτας, οἱ πάντες ἀγαθοὶ ἦσαν.

Σημείωση: ορισμένες φορές ο όρος, ο οποίος προσδιορίζεται από τον επιθετικό προσδιορισμό παραλείπεται και εννοείται' τότε, ο επιθετικός προσδιορισμός ουσιαστικοποιείται δηλ. παίρνει τη συντακτική θέση του ουσιαστικού (π.χ. Οἱ ἀθάνατοι θεοί = Οἱ ἀθάνατοι)

➤ Κατηγορηματικός προσδιορισμός

Ο Κατηγορηματικός προσδιορισμός δίνει στον όρο που προσδιορίζει μία παροδική ιδιότητα και είναι ἀναρθρος.

π.χ.: Ἀγησίλαος φαιδρῶ τῷ προσώπῳ ἐκέλευσε.

Προφαίνεται ἐλαύνων ἰδροῦντι τῷ ἵππῳ.

Ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιούνται συνήθως τα επίθετα: ἄκρος, μέσος, ἔσχατος (= τελευταίος), πᾶς, ἅπας, ὅλος (= ολόκληρος), μόνος, αὐτός (= ο ίδιος), ἕκαστος.

Εκτός από επίθετο, ο κατηγορηματικός προσδιορισμός μπορεί να είναι:

-μετοχή, π.χ.: Ἄμα τῷ ἡλίῳ ἀνίσχοντι (φαινόμενο που εξελίσσεται)

-αντωνυμία, π.χ.: Πᾶσα ἢ πόλις. (επιμεριστική αντωνυμία που λειτουργεί και ως επίθετο)

Οι λέξεις πᾶς, ἅπας, σύμπας, ὅλος, μόνος, ἕκαστος, αὐτός, ἄκρος, μέσος, ἔσχατος, καθώς και οι αντωνυμίες ἕκαστος, ἐκάτερος, ἕτερος όταν δεν έχουν ἄρθρο, είναι κατηγορηματικοί προσδιορισμοί.

Όταν οι λέξεις όμως αυτές είναι ἐναρθρες, λειτουργούν ως επιθετικοί προσδιορισμοί:

π.χ. Πᾶσαν ἔβλαπτε τὴν πόλιν.

π.χ. Γέγραφε δὲ καὶ ταῦτα ὁ αὐτός Θουκυδίδης Ἀθηναῖος.

Ενώ οι δεικτικές αντωνυμίες ἐκεῖνος, -η, -ο - οὗτος, αὕτη, τοῦτο και ὁδε, ἦδε, τότε λειτουργούν πάντοτε ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί.

Λίγη εξάσκηση...

1. Να εντοπίσετε τις παραθέσεις και τις επεξηγήσεις στις παρακάτω προτάσεις και να αναφέρετε τον όρο, τον οποίο προσδιορίζουν.

α. Εὐθύς ἔπεμψεν οἴκαδε (= στο σπίτι) ἀγγελοῦντα Δημοτέλη τὸν κήρυκα.

β. Καὶ ἡμεῖς οἱ στρατηγοὶ ἠχθόμεθα (=στεναχωριόμαστε) τε τοῖς γεγενημένοις.

γ. Ἔχω ὄνομα Σοφοκλῆς.

δ. Τὸν ἠγεμόνα οἱ Ἕλληνες ἀποπέμπουσι (=αποχαιρετοῦν) δῶρα δόντες ἵππον καὶ φιάλην ἀργυρᾶν.

ε. Οὐκ ἔστι πενίας ἱερόν, αἰσχίστης θεοῦ.

2. Στις παρακάτω περιόδους να βρείτε τους επιθετικούς και κατηγορηματικούς προσδιορισμούς.

α. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐνομοθέτησαν περὶ τῆς σωφροσύνης τῶν παίδων τῶν ἡμετέρων (=τῶν δικῶν μας).

β. Εὐκλεῖς (=ἐνδοξες) ἐγένοντο πᾶσαι αἱ πόλεις.

γ. Τὰς ἡδονὰς ἐθήρευε (=κυνηγούσε) τὰς μετὰ δόξης.

δ. Κῦρος ἔστησε τὸ ἄρμα πρὸ τῆς φάλαγγος μέσης.

ε. Δι' ἐσχάτου τοῦ πεδίου ἐπορεύοντο.

στ. Πᾶς ἐλεύθερος ἀνὴρ ἐνὶ δοῦλος ἐστί, τῷ νόμῳ.

ζ. Πεντήκοντα δραχμὰς αὐτοῖς ἐδίδου.

η. Πρεσβύτης ἀνὴρ.

θ. Ἄνδρες δικασταί.

ι. Τὸ Θριάσιον πεδίον.